

VIDZEMES PLĀNOŠANAS REĢIONS

Reģ. Nr. 90002180246
Jāņa Poruka iela 8-108, Cēsis, Cēsu novads, LV 4101
Tālrunis 64116014, fakss 64116012
www.vidzeme.lv, e-pasts: vidzeme@vidzeme.lv

C ē s ī s

31.01.2019. Nr. 1.8/87

Pārresoru koordinācijas centram

Elektroniski: pkc@pkc.gov.lv

Par priekšlikumiem Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam izstrādei

Vidzemes plānošanas reģions (turpmāk – reģions) ir iepazinies ar Pārresoru koordinācijas centra sagatavoto informatīvo ziņojumu “Informatīvais ziņojums par priekšlikumu par Nacionālā attīstības plāna 2021-2027. gadam mērķiem, prioritātēm un rīcības virzieniem, kā arī turpmāko izstrādes un sabiedriskās apspriešanas procesu” (turpmāk – Ziņojums).

Reģions ir sagatavojis savus priekšlikumus Ziņojuma projektam.

Ziņojums korekti uzsver politikas plānošanas dokumentu nozīmi Nacionālā attīstības plāna (turpmāk – NAP) īstenošanā, diemžēl dokumenta saturs neatspoguļo NAP kā hierarhiski augstākā vidēja termiņa teritorijas plānošanas dokumenta funkciju, kā arī nepiemin reģionālā un vietējā līmeņa teritorijas plānošanas dokumentu lomu NAP prioritāšu īstenošanā. Tāpat esošais Ziņojums neatspoguļo Latvija 2030 saturisko un telpisko risinājumu pārmantojamību NAP 2027. Teritorijas plānošanas likuma 3. panta 8. apakšpunkts nosaka, ka izstrādājot attīstības plānošanas dokumentus tiek ievērots savstarpējās saskaņotības princips, kas savukārt nosaka, ka izstrādājot attīstības plānošanas dokumentus tos izstrādā savstarpēji saskaņojot un izvērtējot citos teritorijas attīstības plānošanas dokumentos noteikto.

Ziņojuma autori norāda, ka NAP 2027 priekšlikuma izstrāde balstīta uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanas progresa analīzi un NAP 2020 vidusposma izvērtējumu. To apstiprina dokumentā atrodamās atsauces uz jomu un

izaicinājumu analīzi. Diemžēl ne NAP 2027 priekšlikumā, ne NAP2020 vidusposma izvērtējumā nav atrodami mēģinājumi objektīvi analizēt NAP 2020 plānošanas un ieviešanas modeļa trūkumus, iztrūkst analīze kāpēc nav sasniegti NAP 2020 izvirzītie mērķi.

Ziņojumā uzsvērta NAP2027 nozīme Latvijas pozīcijas veidošanai sarunās par ES daudzgadu budžetu 2021.-2027.gada periodam. Tai pat laikā Ziņojumā nav sniegta neviena atsauce uz Eiropas komisijas 2021.-2027. gada (turpmāk tekstā – EK 2027) piedāvātajiem Kohēzijas politikas mērķiem 2021.-2027. gadam, kas ir būtiski plānojot investīcijas vidējā termiņā, nodrošinot, ka NAP2027 sekmē EK 2027 prioritāšu īstenošanu un otrādi, kā arī Ziņojumam šobrīd trūkst sasaistes ar Eiropas Savienības stratēģijā Baltijas jūras reģionam (turpmāk tekstā – EUSBSR) izvirzītajiem mērķiem un prioritātēm. Uzskatām, ka katrā no izvirzītajām prioritātēm būtu jānorāda tās sasaiste ne vien ar Latvija 2030, bet arī ar EK 2027 prioritātēm, konkrētiem Ilgtspējīgas attīstības mērķiem (turpmāk tekstā – SDGs), EUSBSR prioritātēm.

Ziņojuma pamatpieņēmumu sadaļā “Līdzsvarota valsts teritorijas attīstība” korekti uzsvērta izteiktā nevienlīdzība starp Rīgu un Pierīgu un pārējiem Latvijas reģioniem un reģionālo centru nozīme šīs nevienlīdzības līdzsvarošanai. Vienlaikus, nekas nav minēts par plānošanas reģionu lomu līdzsvarotas teritorijas attīstības veicināšanā un NAP2027 kopumā. Jāuzsver, ka plānošanas reģioniem ir izstrādātas un VARAM apstiprinātas ilgtermiņa attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam (turpmāk tekstā - IAS 2030). Atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka attīstības plānošanas pamatprincipus NAP 2027 un reģionu IAS 2030 ir jābūt savstarpēji papildinošām. Ziņojumā būtu jānorāda, ka NAP2027 īsteno ne vien nozares politikas un pamatnostādnes, bet arī plānošanas reģionu izstrādātie un spēkā esošie attīstības plānošanas dokumenti. Reģionu lomas stiprināšana ir būtisks priekšnoteikums līdzsvarotai un plānotai reģiona attīstībai, lai līdzekļi netiktu koncentrēti tikai spēcīgajās pašvaldībās, tādējādi vājinot no attīstības centriem attālāku teritoriju attīstības iespējas. Augsta decentralizācijas pakāpe sniedz iespēju vietējām pašvaldībām izvērtēt un plānot tās kompetencē un teritorijā nepieciešamo pakalpojumu nodrošināšanu, bet ņemot vērā pieaugošo vajadzību pēc ciešākas sadarbības, lai nodrošinātu efektīvu reģiona attīstību, ir nepieciešama pieeja, kas ļautu sabalansēt pašvaldību vajadzības kopīgam mērķim.

Izstrādājot NAP2027 nepieciešams sasaistīt līdzsvarotu valsts teritorijas attīstību kopā ar nevienlīdzības mazināšanu (ziņojuma 9. lpp.). Latvijas gadījumā nav iespējams abus šos

jautājumus skatīt atšķirīgi, jo it sevišķi ienākumu nevienlīdzība, augsti apmaksātu darba vietu un investīciju īpatsvars, bezdarba rādītāji, tieši korelē ar valsts teritorijas izteikti nevienlīdzīgo attīstību – Rīga+ Pierīga un pārējie reģioni. Balstoties uz iepriekšminēto, lūdzam apvienot “Līdzsvarota valsts teritorijas attīstību un nevienlīdzības mazināšanu”.

Ziņojuma 9. lpp. pie esošās redakcijas par teritorija attīstību norādīts, ka Rīgai ir jākļūst par Eiropas un Baltijas jūras reģiona līmeņa tūrisma, kultūras un biznesa centru, kuru papildina, nevis ar to konkurē, citas Latvijas lielās pilsētas, tai skaitā izmantojot Rīgas starptautisko pievilksanas spēku un veidojot kopīgus sadarbības projektus. Uzstādījums, ka lielās pilsētas papildina Rīgu (un nevis otrādi – Rīgas akumulētie resursi sekmē arī citu teritoriju attīstību) savā būtībā ir pretrunā teritoriju līdzsvarotas attīstības principam, jo norāda, ka 9 (vai 9+ 21) loma ir nevis darboties kā reģiona un valsts attīstības centriem, bet gan kā galvaspilsētas kā starptautiska centra attīstības sekmētājiem. Vienkāršojot- esošā redakcija paredz, ka “lielo pilsētu” loma ir stiprināt Rīgas starptautisko konkurētspēju tādējādi vēl vairāk vairojot teritorijas attīstības un ekonomisko nevienlīdzību.

Uzskatām, ka, NAP 2027 minētā „9+21” formula resursu un atbalsta koncentrācijai 9 nacionālas un 21 reģionālas nozīmes attīstības centros, būtiski neatbalstot pārējo Latvijas teritoriju, ir pārāk vispārīga, nepilnīga un neatbalstāma, jo nenodrošina līdzsvarotu valsts poli-centrisku reģionālo attīstību un savā būtībā ir pretrunā ar Reģionālās Attīstības likuma 2. pantā definēto likuma mērķi: *”Likuma mērķis ir veicināt un nodrošināt līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību, ievērojot visas valsts teritorijas un atsevišķu tās daļu īpatnības un iespējas, samazināt nelabvēlīgās atšķirības starp tām, kā arī saglabāt un attīstīt katras teritorijas dabai un kultūrvidei raksturīgās iezīmes un attīstības potenciālu.”* un „Latvija 2030” Telpiskās attīstības perspektīvā definēto mērķi *„Radīt līdzvērtīgus dzīves un darba apstākļus visiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no dzīves vietas, sekmējot uzņēmējdarbību reģionos, attīstot kvalitatīvu transporta un komunikāciju infrastruktūru un publiskos pakalpojumus.”*

Mūsaprāt esošais NAP2027 piedāvājums sagatavots no ierēdņa skatu punkta un tā saturs pauž autoru primārās rūpes – noteikt mērķus, kurus būtu ērti uzraudzīt un par tiem atskaitīties. Piedāvātā struktūra un rādītāju sistēma veidota tehniski, bez pietiekamas pierādījumu bāzes. Kaut gan dokumentā minēta atsauce uz nozaru politiku izvērtējumiem, tomēr faktiski mērķu un rīcību piedāvājums balstīts tikai uz NAP2020 vidusposma izvērtējuma subjektīviem secinājumiem, nevis padziļinātiem nozaru izvērtējumiem un

pētījumiem. NAP 2027 piedāvājumā nav atrodamas arī alternatīvo rīcības modeļu analīze, kas ir būtiska ikviena plānošanas dokumenta ex ante izvērtējuma sastāvdaļa.

Tāpat Ziņojumā kopumā mūsaprāt šobrīd trūkst jebkāda fokusa uz internacionalizāciju, pārrobežu sadarbību, zināšanu pārnēsi, integrēšanos European Research Area (ERA), kā arī nav neviena vārda par RIS3 nedz nacionālā nedz reģionālā griezumā.

Ņemot vērā iepriekšminēto, kā arī lai nodrošinātu Latvija 2030 izvirzīto mērķu realizēšanu, **lūdzam** NAP2027 iekļaut reģionālās attīstības un teritoriālo dimensiju, **iekļaujot to kā horizontālo prioritāti**, kuras viens no galvenajiem mērķiem ir “*Negatīvo reģionālo atšķirību mazināšana*”.

Vienlaikus izsakām šādus priekšlikumus Ziņojumā piedāvātajām prioritātēm un rīcības virzieniem:

4.2. “Zināšanas un prasmes”

Esošajā ziņojumā autori šobrīd skatās uz zināšanām un prasmēs pamatā no cilvēka, kā indivīda (un darbaspēka) prizmas, Visu prioritāti lūdzam pārfokusēt ne tikai uz indivīdu, bet arī uz uzņēmumiem un institūcijām.

4.2. nodaļas 1. rindkopu izteikt šādā redakcijā: *Zināšanas, prasmes - mūsdienu dzīves ritms pieprasa no cilvēka būt elastīgam un gatavam pārmaiņām, lai veiksmīgi varētu attīstīt savas zināšanas un prasmes, un pielāgoties darba tirgus vajadzībām. Ne vien indivīdiem, bet arī uzņēmumiem, lai tie spētu sekmīgi konkurēt starptautiski, ir jābūt elastīgiem, gataviem pārmaiņām, gataviem apgūt jaunās tehnoloģijas un zinātnes sektora radītajiem inovatīvajiem risinājumiem.*

NAP2027 lūdzam iekļaut rīcību virzienus, kuru ietvaros tiktu sniegts atbalsts pasākumiem, kas sekmē eksporta/ārējo tirgu atbalsta programmas paplašināšanos. Vēl arvien jaunu tirgu apguve ir 2-5 gadu process, kuram uzņēmējiem nepietiek līdzekļu - peļņas nav tik lielas, uzkrātā kapitāla arī un atmaksāšanās periods pārāk ilgs, lai straujāk izplestos. Tā kā ir ap 5000 eksportētāju un mums vajag vēl un daudz, tad nepietiek tikai ar konsultantu tīklu ārzemēs, vajag arī izmaksu samazināšanas atbalstu, kas sedz reālās izmaksas uzņēmējiem tirgu apguvei.

Ziņojumā tiek runāts par pieaugušo izglītību un iesaisti dažādās apmācībās, uzskatām, ka aktuāli būtu veicināt pieaugušo izglītības iespējas (izmantošanu) cilvēkresursu attīstībā darba vietās (par cik dokumentā tiek runāts par cilvēku novecošanos, kas pieprasa

cilvēkiem pavadīt ilgāku laiku darba tirgū, savukārt darba tirgus ir mainīgs, pieprasa zināt jaunākās tehnoloģijas, citu aktuālu informāciju un arī darba vietās ir jāveicina apstākļi, lai cilvēki izglītojas un gūst atbilstošas kompetences, prasmes). Ierosinām iekļaut papildus indikatoru, cik % darba vietās notiek pieaugušo izglītības apmācības.

Tāpat NAP 2027 lūdzam iekļaut rīcības virzienu, kura ietvaros tiktu veicinātas pārkvalifikācijas iespējas (piemēram IT jomā vajag vismaz pirmā līmeņa augstāko - pusotra gada apmācības pilna laika) - kuras būtu savienojamas ar darba un ģimenes dzīvi vai paša uzturēšanas iespējām pieaugušajiem. Šobrīd piedāvātie kursi nesniedz iespēju būtiski paaugstināt kvalifikāciju, vairums tos izmanto izklaidei - jaunu brīvā laika prasmju apguvei. Šādai augstākās izglītības apguvei būtu jābūt vakaros vai brīvdienās, plus attālināti un bez īpašām papildus izmaksām šiem potenciāli karjeru mainošajiem cilvēkiem. Taču uz tādu programmu varētu pārliecināt tikai tos, kam ir vēlme mainīt profesiju/jomu un ir darba tirgus pieprasījums. Piemēram 35+ segments, kas grib kļūt par IT nozares darbiniekiem. gan programmēšana, gan virkne citu profesiju.

4.2.2. lūdzam pārfokusēt no “zināšanu radīšana” uz “*zināšanu radīšana un pārnese uz tautsaimniecību*”.

Tāpat šajā prioritātē absolūti iztrūkst jebkāds fokuss uz RIS3 īstenošanu un attīstīšanu, kā arī zināšanu un tehnoloģiju sektora internacionalizāciju (zināšanu un tehnoloģiju pārnesi no ārvalstīm uz Latviju, Latvijas zinātnisko institūciju un uzņēmumu uz sadarbību ar zinātniskajām institūcijām un pētniecības un inovāciju infrastruktūrām citur ES (zinot, ka EK plāno pārrobežu investīcijas PII). Lūdzam papildināt.

Izsakām priekšlikumu 4.2. “Zināšanas un prasmes” prioritāti papildināt ar “Kultūra, sports un atpūta”, veidojot kopīgu prioritāti, piemēram, “Cilvēkkapitāls” un izslēdzot atsevišķu 4.5. apakšnodaļas prioritāti.

4.3. “Materiālā labklājība”

NAP 2027 papildināt ar rīcības virzieniem, kas vērsti uz efektīvas uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas izveidi, kā, piemēram:

- Atbalsts mazajai un vidējai uzņēmējdarbībai un nodarbinātības veicināšanai ārpus nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centriem;
- nodrošināt reģionāla līmeņa inovāciju atbalsta instrumentu izstrādi, ieviešanu un pieejamību MVU, atbilstoši reģiona viedās specializācijas jomām;

- Koordinācijas sistēmas un ieviešanas mehānismu pilnveide;

- starpinstitucionālo darba grupu izveide, kurā būtu iekļautas vismaz EM, ZM, IZM, VARAM, plānošanas reģioni, nozaru asociācijas nacionālās inovācijas sistēmas pārvaldības modeļa izstrādei, kā atbalsta instruments koordinētai plānošanai, izmantojot “bottom-up” pieeju.

4.3.2. apakšnodaļu lūdzam papildināt norādot sasaisti ar nacionālo vai reģionālo RIS3, uzņēmumu internacionalizāciju, zinātnes un uzņēmējdarbības sektora sadarbību tehnoloģiju un zinātnes pārnesē (technology uptake), kā arī digitalizācijas un robotizācijas risinājumu ieviešanu ražošanā.

Piedāvātajā NAP2027 prioritāšu un rīcības virzienu aprakstā nav atrodami rīcības virzieni, kas būtu vērsti uz atbalstu klasteru izveides programmai, kur sākotnēji būtu nepieciešams atbalsts 3-5 gadiem, tādejādi tas atļautu uzsākt un vēlāk turpināt tīkloties mikro komersantiem. Pašreizējā globālā pieredze rāda, ka atbalsts nepieciešams līdz pat 10 gadiem līdz izveidojas normāla sistēma, kura var sākt pašfinansēties, šobrīd Latvijā ir tikai atbalsts jau palieliem klasteriem vai grupai, kas beigās nemaz nav klasteris pēc būtības. Lai veicinātu iekļaušanos globālajās vērtības ķēdēs klasteriem jābūt iespējām braukt arī uz tīklošanās pasākumiem ārpus projektiem, apciemot citu līdzīgu klasteri, tādejādi veicinot jaunu sadarbības ideju rašanos.

4.4. “Dzīves vide”

Mūsaprāt piedāvātajā NAP2027 prioritāšu un rīcības virzienu pamatojumā šobrīd pietrūkst Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošanas izcelšana, šobrīd tas ir palikts zem sadaļas “Dzīves vide” un pavisam nedaudz zem sadaļas “Kultūra, sports un atpūta”, bet šeit **netiek** runāts par ieguldījumu dabas un kultūras kapitālā, tieši tāpat par šī kapitāla izmantošanas iespējām, piemēram, tūrismā.

Esošā vides stāvokļa saglabāšana un vides objektu uzturēšana, kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana ir būtiski priekšnoteikumi nacionālo vērtību uzturēšanai. Vides un kultūrvēsturiskie objekti ir nozīmīgi tūrisma jomas attīstībai ne tikai Vidzemes reģionā. Veicot atbalsta pasākumus šajā jomā, iespējams uzlabot ne vien reģiona iedzīvotāju dzīves kvalitāti, bet arī attīstīt tūrisma nozari kopumā.

Uzskatām, ka pie šīs prioritātes būtu nepieciešams iekļaut rīcības virzienus, kas vērsti uz starp-institucionālās sadarbības veicināšanu, tādejādi uzlabojot vienotas izpratnes

veidošanu starp dabas un kultūras mantojuma objektu pārvaldītājiem, kas savukārt veicinātu integrētu dabas un kultūras mantojuma pārvaldību.

Tāpat NAP 2027 nepieciešams iekļaut rīcības virzienu, kura ietvaros tiktu veicināta sabiedrības iesaiste vienotā dabas un kultūras mantojuma ilgtspējīgā izmantošanā, piemēram, iesaistot un informējot sabiedrību par iespēju brīvprātīgi veikt dabas un kultūras mantojuma vērtību apzināšanu un uzturēšanu, kas ir būtiski, ja vēlamies ilgtspējīgi apsaimniekot dabas un kultūras mantojumu.

4.4.2. Tehnoloģiskā vide – lūdzam izteikt sekojošā redakcijā: *infrastruktūras, tehnoloģiju un datu pieejamība, iespējas saņemt pieejamus (laika aspekts, teritoriālais aspekts, finansiālais aspekts), kvalitatīvus, videi draudzīgus un ērtus mobilitātes, enerģijas un informācijas pakalpojumus. Dzīves kvalitātes nodrošināšanai ne mazākā mērā kā kvalitatīva vide nepieciešama arī sabiedrisko pakalpojumu pieejamība, tai skaitā pieejams sabiedriskais transports un kvalitatīva transporta infrastruktūra, ilgtspējīgi un pieejami energoresursi, informācijas tehnoloģiju, publisko e-pakalpojumu un datu pieejamība.*

Tai pat laikā uzskatām, ka zem šī rīcību virziena būtu jāiekļauj arī pasākumi, kas vērsti uz uzņēmumu piekļuvi pētniecības un inovāciju infrastruktūrai.

4.4.2.1. nodaļa Mobilitāte lūdzam izteikt sekojošā redakcijā *Mobilitāte ir svarīga, lai veidotu konkurētspējīgu un dinamisku ekonomiku, kurā ievērojama nozīme ir prasmīgam un elastīgam darbaspēkam, kas spēj pielāgoties strauji mainīgajām darba tirgus prasībām, kā arī lai nodrošinātu sociāli iekļaujošu reģionālo attīstību, radot priekšnoteikumus negatīvas iekšējās un ārējās migrācijas dinamikas mazināšanai.*

Kopumā mūsaprāt izstrādātais Ziņojums pilnībā nesniedz informāciju par izstrādes procesu kopumā - kā NAP2027 izstrādē plānots nodrošināt pēc iespējas plašāku dažādu interešu saskaņošanas procesu. Uzskatām, ka NAP2027 izstrādes procesam būtu jābūt caurskatām, parādot Latvijas labo praksi, kā jānotiek attīstības plānošanas dokumenta izstrādei nodrošinot Attīstības plānošanas sistēmas likumā 5. panta 2. daļā minēto principu ievērošanu. Ziņojuma VII nodaļa ir vispārīga, paredzot tikai vienpusēju pieeju NAP2027 izstrādē, nevis aktīvu līdzdarbošanos. Lūdzam Ziņojumu papildināt ar detalizētu sabiedrības līdzdalības plānu, kā to nosaka Ministru kabineta noteikumi nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā" 13. pants, izveidojot darba grupas, lai nodrošinātu iespēju līdzdarboties NAP2027 izstrādē.

Lai nodrošinātu teritoriālās/reģionālās pieejas īstenošanu, kā arī pēc iespējas plašāku dažādu interešu saskaņošanas procesu NAP2027 izstrādes procesā lūdzam visā NAP 2027 izstrādes procesā iekļaut nozaru ministriju, plānošanas reģionu un pašvaldību pārstāvjus, kā arī nozaru ekspertiem un sabiedrības pārstāvjiem, veidojot darba grupas un organizējot diskusijas.

Esam gatavi līdzdarboties NAP2027 izstrādē.

Administrācijas vadītāja

Guna Kalniņa-Priede

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU

Sagatavoja:
I. Kalniņa
I. Gercāne
K. Ročāns
A. Stepančuks
K. Veitners
L. Ābele
I. Platonova